

**Говор на д-р Бојан Цвелфар,
директор на Архивот на Република Словенија**

Договорот за прашањата на наследството од некогашна Југославија (СФРЈ) од 2001 година во поглед на своето историско, политичко, финансиско и правно значење недвосмислено е еден од клучните меѓународни договори, кои ги има склучено Словенија како самостојна држава. Истиот ги уредува темелните односи помеѓу новонастанатите држави во регионот, кои произлегуваат од нивното заедничко минато во Југославија.

Виенскиот договор ги уредува клучните права и обврски од некогашната Југославија, од поделбата на културното наследство, амбасадите и резиденциите во странство, финансиските средства и долговите, до архивите, заштитата на имотот на поединците и на правните лица итн. Иако одредбите на договорот од одделни области се комплицирани и детални, основното начело, кое воедно е и црвената нишка на договорот, е поделбата на правата и обврските на правичен и еднаков начин. Ваквиот биланс на поделбата мора да биде и крајна цел на сите напори на државите-наследнички при имплементација на договорот. Без доследно следење на начелата на еднаквост и правичност, конечната поделба на правата и обврските на некогашната Југославија не може да биде успешна.

На 15-годишнината од потпишување на Договорот годинава на 7 јуни во Љубљана бевме организатори на меѓународна конференција, на која настана и изложбата **Приказни од наследството (Словенија и наследството од Југославија)** во организација на Архивот на Република Словенија и Министерството за надворешни работи на Република Словенија, која ги претставува клучните настани, фотографии, снимки и документација во врска со конкретните постигнувања на Словенија во областа на наследството. Со неа се обидуваме да го нагласиме значењето на договорот од историска и денешна перспектива и на овој начин да ги претставиме веќе решените прашања и придобивки на Словенија, како и да укажеме на низа уште нерешени и недоречени прашања. Имајќи предвид дека од потпишувањето на Договорот веќе минаа петнаесет години, дејствувањето на потписничките на Договорот би морало да биде насочено кон негово целосно спроведување и остварување на главната мисија – уредување на правата и обврските од минатото, за да можат во иднина државите во регионот, пред сè во интерес на своите граѓани, да ги јакнат меѓусебните политички, економски и културни односи.

Последното го спроведуваме и во архивите. На ова место треба да се спомене и продлабочената соработка помеѓу државите-наследнички во областа на архивите, која во 2014 година со потпишување на писмата за намери во Љубљана доведе до отпочнување на **проектот за дигитализација** на заедничкото архивско наследство, во кое учествуваат сите држави-наследнички. Притоа Архивот на Република Словенија ја презеде иницијатива при подготовката и спроведувањето на пилотната дигитализација. Главни цели на проектот се:

- да се дигитализира архивскиот материјал врз база на меѓународни и национални стандарди,
- да се зголеми неговата достапност согласно со правилата на структурата и националното законодавство,
- да се обезбедат безбедносни копии и на тој начин да се заштити оригиналниот архивски материјал,

- да се зајакне архивската соработка во регионот преку поделба и размена на стручни и технички извори,
- заложба за полесно спроведување на Договорот.

Изведбата на проектот за дигитализација е од големо значење за следните генерации, бидејќи ова ќе помогне за нивно освестување и пристап до заедничкото архивско наследство.

Изложбата покрај претставувањето во Љубљана беше поставена и во Сараево, а сега имаме прилика да ја претставиме и во Скопје. Затоа во оваа прилика би сакал посебно да му се заблагодарам на нашиот домаќин д-р Филип Петровски за срдечното гостопримство и големата подготвеност да се постави оваа изложба. Соработката меѓу двата архива и досега веќе беше повеќе од одлична и не гледам причина да не биде така и во иднина – покрај во други области исто така и во смисла на постојани заложби за исполнување на Договорот за наследство, прилог Д – архиви.